УДК 338.516.4:664.1

МІСЦЕ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ЦУКРУ

Стасіневич С.А., к.е.н., доцент
Національний університет біоресурсів та природокористування України;
Валявський С.М., к.е.н., доцент
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Представлені результати аналізу структури світового виробництва цукру за країнами-виробниками, експортно-імпортних операцій України з цукром та визначено місце українського цукру на світовому ринку, здійснено порівняння показників виробництва цукру в Україні та країнах ЄС.

The results of the structural analysis of world production of sugar-producing countries, export-import operations in Ukraine on sugar and the place of Ukrainian sugar on the world market, by comparison of sugar production in Ukraine and the EU.

Постановка проблеми. Наразі економічні відносини розвиваються шляхом посилення глобалізаційних процесів, зокрема євроінтеграції. Не оминають вони і цукрової галузі України. З 2008 р. країна є членом Світової організації торгівлі (СОТ), проте суттєвих зрушень з просування вітчизняного цукру на світовий ринок не спостерігається. Причини слід шукати в самій галузі, перш за все потребує дослідження кількісний фактор: чи достатньо країна виробляє якісної конкурентоспроможної продукції?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми світового та внутрішнього українського ринку цукру досліджували відомі вчені та практики О.М. Варченко, О.С. Заєць, О.С. Багатиренко та інші. Проте зміна кон’юнктури світового ринку вимагає аналізу вказаних процесів з метою отримання уроків для перебудови власної галузі.

Постановка завдання. Провести аналіз структури світового виробництва цукру за країнами-виробниками, експортно-імпортних операцій України з цукром та визначити місце українського цукру на світовому ринку, здійснити порівняння показників виробництва цукру в Україні та країнах ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наразі виробництво цукру в світі здійснюється з двох основних сировинних ресурсів: близько 80 % – із цукрової тростини, відповідно 20 % – із цукрових буряків. Згідно з даними Міжнародної організації з цукру сьогодні цукор випускають понад 100 країн. Найбільшим виробником цукру в світі є Бразилія, яка виробляє майже 40 млн. т цукру при тому, що на цукор переробляється лише половина вирощеної цукрової тростини (друга половина використовується для виробництва біоетанолу – співвідношення обсягів цукрової тростини, що використовується для вирішення продовольчої проблеми та питання енергозабезпечення є змінним параметром, який зокрема залежить від кон'юнктури цін на вичерпні енергоносії).

Другу позицію у світовому виробництві цукру займає Індія, в якій в 2010/2011 маркетинговому році (МР) було вироблено 27 млн.т продукції (рис. 1) та 26 млн. т за попередніми даними в 2011/2012 МР. Рекордних обсягів у випуску цукру досяг Таїланд – майже 10 млн. т.

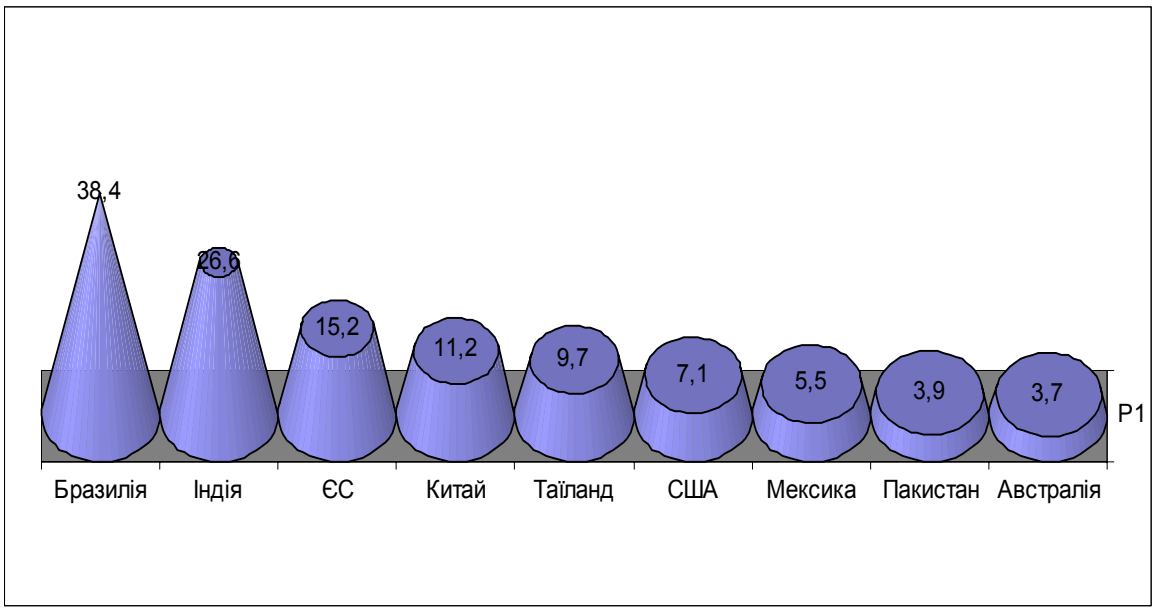

Рис. 1. Рейтингова діаграма провідних світових виробників цукру (дані 2010/2011 МР, млн. т)

В країнах Європейського Союзу, де на цукор переробляють цукрові буряки, було випущено понад 15 млн.т продукції. Першу п'ятірку найбільших виробників цукру ЄС складають Франція (4257 тис. т в 2010/2011 МР, при цьому працювало 25 цукрових заводів), Німеччина (3442 тис. т, функціонувало 20 підприємств), Польща (18 заводами 1464 тис. т), Велика Британія (4 підприємства – 994 тис. т), Нідерланди (2 компаніями 870 тис. т) (рис.2). В 2011/2012 МР обсяг виробництва цукру в ЄС очікувано є більшим порівняно з попереднім роком (17-18 млн. т), зокрема в Німеччині випуск цукру перевищує 4 млн. т.

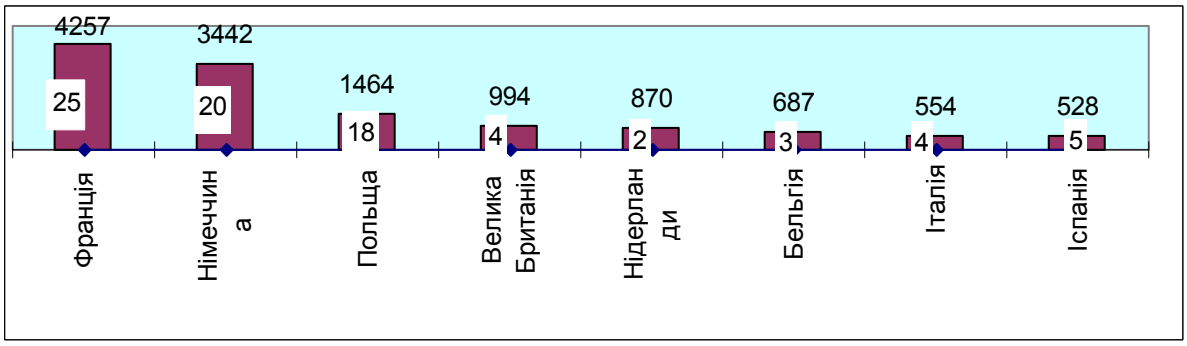

Рис. 2. Кількість працюючих заводів та обсяг виробництва цукру (тис. т) країнами-найбільшими виробниками в ЄС (дані 2010/2011 МР)

В Україні в 2011 р. працювало 77 цукрових заводів і було вироблено 2,33 млн. т цукру з цукрових буряків та близько 250 тис. т із імпортованого тростинного цукру-сирцю, який був завезений в країну в межах щорічних квот (267,8 тис. т) – умови-обов'язку в зв'язку із вступом до СОТ. Таким чином, в загальносвітовому виробництві цукру (яке склало 173 млн. т) Україна становить менше 1,5 % та 15 % по відношенню до обсягу виробництва бурякового цукру в ЄС. При цьому площа під цукровими буряками в Україні ста-

новить понад 35 % площі посівів сировини в країнах ЄС.

Таким чином, ефективність діяльності цукробурякового підкомплексу в країнах ЄС та України значно різниться (табл. 1).

Таблиця 1

Площі посівів цукрових буряків та виробництво бурякового цукру в європейських країнах та Україні*

Країна	Площа посівів цукрових буряків, тис. га	Загальне виробництво цукру, тис. т	Виробництво цукру з 1 га посівів цукрових буряків, т/га
Франція	381	4257	11,2
Німеччина	345	3442	10,0
Польща	195	1464	7,5
Велика Британія	93	994	10,7
Нідерланди	71	870	12,3
ЄС	1539	15180	9,9
Україна	544	2331	4,3

**За даними Національної асоціації цукровиків України «Укрцукор»*

Виробництво цукру в розрахунку на 1 га посівів цукрових буряків в Україні (4,3 т/га) в 2,3 рази нижчий, ніж в ЄС (9,9 т/га), зокрема в 2,6 рази, чим у Франції (11,2 т/га), 2,9 рази менший порівняно з Нідерландами (12,3 т/га).

З врахуванням перехідних запасів цукру, що залишились в Україні на початок вітчизняного виробничого сезону 2011 р. (1 вересня 2011 р.), розмір яких за оцінками профільних міністерств складав не менше 300 тис. т цукру, в Україні був створений суттєвий експортний потенціал з цієї продукції. Якщо внутрішню потребу країни в цукрі оцінювати квотою «А», яку Кабінет Міністрів України на 2011/2012 МР затвердив обсягом 1860 тис. т , то Україна могла б експортувати близько 700-800 т продукції. Разом з тим, експорт цукру з України в 2011 р. склав за офіційними даними лише 6,2 тис. т (табл. 2).

Таблиця 2

Експорт-імпорт цукру України (за офіційними даними Державної служби статистики України), тис. т

Роки	Цукор білий		Інші цукри*	
	імпорт	експорт	імпорт	експорт
2007	18,2	5,2	3,5	63,7
2008	62,2	11,4	3,8	33,4
2009	77,2	24,7	6,7	19,0
2010	83,9	0,3	19,1	35,0
2011	37,8	6,2	15,2	23,4

** Включаючи лактозу, глюкозу, мальтозу, фруктозу, штучний мед, карамелізований цукор і патоку*

Найбільшими світовими експортерами цукру є країни – найкрупніші виробники: Бразилія в 2010/2011 МР експортувала 25,8 млн. т цукру, Таїланд – 7,4 млн. т, Індія – 3,2 млн. т, ЄС – 1 млн. т. Поступово нарощуючи вироб-

ництво цукру (до 3,8 млн. т) збільшує експорт продукції Австралія, обсяг якого досягає 2,6 млн. т.

В 2010 р. імпорт білого цукру до України становив 83,9 тис. т – це були майже виключно поставки із Республіки Білорусь (в рамках Угоди про вільну торгівлю): 83,5 тис. т. При цьому, вочевидь, імпортувався цукор тростинного походження. В 2011 р. ввезення білого цукру в Україну знизилось до 37,8 тис. т, але 99% цього обсягу було завезено також з Білорусі. Таким чином внутрішній ринок цукру України є незахищеним від імпорту білого цукру з Республіки Білорусь. Разом з тим, в країні спостерігається збільшення виробництва цукру: в 2011 р. цукру вироблено 596 тис. т при внутрішньому споживанні 360 тис. т.

Навпаки, експортні поставки білого цукру з України знизились майже до нуля: 2010 р. – 0,3; 2011 р. – 6,2 тис.т. При цьому, зменшився експорт інших цукрів в умовах нарощення їх імпорту (переважно ця продукція в 2010-2011 рр. надходила з Російської Федерації та Китаю). В Російській Федерації в 2011 р. було зібрано рекордний врожай цукрових буряків – 46, 3 млн. т, в результаті РФ зайняла лідируючу позицію в світі за обсягом виробництва бурякового цукру – випуск власного за сировинним походженням цукру перевищив 5 млн. т при потребі 5,6 млн. т, створюючи в тому числі експортний потенціал (обсяг експорту за оцінкою асоціації «Союзроссахар» може перевищити 200 тис. т).

В 2012 р. спостерігається покращення балансу експортно-імпортних операцій України на свою користь: в І-ому півріччі 2012 р. було експортовано понад 100 тис. т цукру (з вересня 2011 р. по червень 2012 р. – 118, 3 тис. т при імпорті 14,6 тис. т). Імпортерами українського цукру були азіатські країни – переважно колишні республіки СРСР (Казахстан, Грузія, Киргизстан, Узбекистан, Туркменістан), а також Ліван, Сирія. Більше того, в 2012 р. звелося до нуля використання Україною квоти ввезення тростинного цукру-сирцю.

На 2012/2013 МР в Україні встановлений розмір квоти «А» на рівні 1833 тис. т, посіви цукрових буряків становлять 480 тис. га (проти 544 тис. га в минулому році), очікуваний випуск цукру 1,8 млн. т, що на 20% менше порівняно з попереднім роком, коли було вироблено 2.33 млн. т продукції. Отже, експортні можливості знизяться, але Національна асоціація цукровиків України налаштована оптимістично, плануючи експортувати не менше 110 тис. т цукру, розширюючи ринок його збуту в Азії та Африці, зокрема зацікавлені в українському цукрі також Китай та Афганістан.

Висновки. Дослідження сучасної позиції України на ринку цукру в світі та в порівнянні з країнами ЄС дало, на жаль, не втішні результати: український цукробуряковий підкомплекс сьогодні задовольняє практично лише внутрішні потреби країни в цукрі.

В Україні для підвищення значущості галузі на світовому ринку цукру та відновлення країною експортного статусу за даним товаром необхідно вжити значущих заходів щодо підвищення ефективності цукробурякового виробництва.

Список використаних джерел:

1. Ковальова О.В. Ефективність виробництва цукрових буряків та фактори її підвищення у сільськогосподарських підприємствах Харківської області / О.В. Ковальова // Вісник ХНАУ. – Харків, 2009. – № 11. – С. 261–271.
2. Макаренко В. Вихід – у буряку / В. Макаренко // Агроперспектива. – 2008. – № 4. – С. 44-45.
3. Олійничук В.М. Проблеми і перспективи розвитку цукробурякового підкомплексу // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: економіка. – 2005. – № 18. – С.222-224.
4. Саблук П.Т. Цукробурякове виробництво України: проблеми відродження, перспективи розвитку / Саблук П.Т., Коденська М.Ю. – К.:ННЦ ІАЕ, 2007. – 390 с.
5. Стасіневич С.А. Підвищення ефективності виробництва цукрових буряків в Україні: фактори та умови / С.А.Стасіневич О.Ю. Грищенко // Економіка АПК – 2008 . – № 5. – С.103-107.

Рецензент – к.е.н., професор Аранчій В.І.

УДК 314.3

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОЇ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Тичина О.Л., к.е.н.

Дніпропетровська державна фінансова академія

У статті розглянуто передумови формування демографічної ситуації регіону. Визначено співвідношення демографічної ситуації та демографічного розвитку, виявлено значення процесу відтворення населення в демографічному розвитку. Виявлено зовнішні та внутрішні чинники по відношенню до системи відтворення населення.

Pre-conditions of forming of demographic situation of region are considered in the article. Certainly correlation of demographic situation and demographic development, found out the value of process of recreation of population in demographic development. Found out external and internal factors in relation to the system of recreation of population.

Постановка проблеми. Сучасна політика України в контексті демографічних проблем повинна бути спрямована на досягнення довгострокової перспективи відтворення населення з урахуванням регіональних особливостей. Вирішення демографічних проблем потребує охоплення всіх регіонів держави заходами профілактики деструктивних демографічних чинників, серед яких: низький рівень народжуваності, зниження тривалості життя, підвищення вірогідності смертності чоловіків у працездатному віці, висока, порівняно з розвинутими державами, смертність немовлят і дітей віком до 5 років (за даними Міністерства статистики України у 2012 році цей показник смертності дітей до року склав 10 дітей на тисячу живонароджених), а також постійний масштабний міграційний відплив молоді та руйнування сімейних цінностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання населення та демографічної проблеми займалися такі вчені, як: Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П. [1], І.Ф. Курас, С.І.Пирожков [3] та інші. Для вивчення демографічної ситуації нами використовувалися інтернет-